

Н. В. Бунецька, аспірант,
Полтавська державна аграрна академія

ВИДИ ІНТЕГРОВАНИХ СТРУКТУР ТА ОСОБЛИВОСТІ ЇХ ФУНКЦІОНУВАННЯ В СИСТЕМІ АГРОБІЗНЕСУ

У статті розглянуто переваги та наслідки агропромислової інтеграції. Визначено класифікацію інтегрованих формувань.

Ключові слова: інтеграція, агропромислова інтеграція, агропромислові формування.

В статье рассматриваются преимущества и последствия агропромышленной интеграции. Определена классификация интегрированных формирований.

Ключевые слова: интеграция, агропромышленная интеграция, агропромышленные формирования.

Benefits and consequences of agricultural integration reviews in the article. Classification of integrated units were defined.

Keywords: integration, integration of agricultural and industrial, agro-industrial units.

Постановка проблеми. Характерною рисою української економіки протягом двох останніх десятиліть є трансформаційна криза: змінюються форми організації економічного життя, відносини власності, виробничі відносини, продуктивні сили і, як наслідок, уповільнюється економічне зростання, а в деяких галузях, зокрема сільському господарстві, спостерігається економічний занепад. Якщо зважити на те, що ці процеси відбуваються в умовах глобалізації економічного простору, то стає очевидною небезпека втрати конкурентоспроможності багатьма вітчизняними підприємствами, які не звикли працювати в конкурентному середовищі.

Конкурентне середовище формується на основі ринкової відособленості економічних суб'єктів на базі приватної власності. Але сільське господарство тісно пов'язане як з висхідним сектором, що забезпечує його засобами виробництва, так і з низхідним — що переробляє і доставляє сільськогосподарську продукцію споживачам. Через це зруйновані господарські зв'язки поступово відновлюються на ринковій основі, формуючи нову систему аграрної економіки — систему агробізнесу, основними елементами якої стають різноманітні інтегровані одиниці зі своїми перевагами та недоліками.

Аналіз останніх досліджень. Результати дослідження загальних питань розвитку агропромислової інтеграції, її переваги та наслідки у сучасному аграрно-промисловому виробництві висвітлені у працях провідних вітчизняних та іноземних учених: В.Г. Андрійчука, І.С. Єщенко, Ю.І. Палкім, С.І. Дем'яненко, Н.В. Гладій, О.Ю. Нестерчук, Л.В. Яреми та ін.

Мета статті. Метою даної статті є дослідження переваг та недоліків агропромислової інтеграції, визначення класифікації інтегрованих формувань.

Виклад основного матеріалу дослідження. Дослідження сформованих різновидів інтеграції показує, що вони мають під собою загальну об'єктивну основу і, в якій би формі інтеграція не здійснювалася, стає очевидним, що процес формування інтегрованих структур закономірний і економічно доцільний. Як свідчить практичний досвід, агропромислова інтеграція на всіх етапах розвитку сільськогосподарського виробництва довела свої переваги як у виробництві, переробці сільськогосподарської продукції та її реалізації, так і у фінансово-економічній сфері.

І.С. Єщенко [4] відмічає, що агропромислова інтеграція створює можливість домагатися безперервності поставок сировини, задоволення потреб переробної промисловості в сировині.

Ю.І. Палкім [4] та С.І. Дем'яненко [3, с. 99] вважають, що позитивним моментом в агропромисловій інтеграції є раціональне використання відходів промисловості. Сюди в рамках агропромислової інтеграції слід віднести можливість отримання додаткових кормів, добрив, утилізацію стічних вод (цукрових заводів) і перетворення їх на корми, усунення забруднення повітря, ґрунту і води (охорона навколишнього середовища, вирішення екологічних проблем).

Як зазначає Н.В. Гладій [2, с. 56] у своїх наукових працях, перевагою даного процесу є надійність та постійність поставок сировини, її якість, що надходить у промисловість.

У наукових працях більшість авторів визначають, що в рамках об'єднання є можливість, переміщати основні фонди (трактори, автомашини та іншу техніку) не лише з одного виробництва в інше (з промислового в сільськогосподарське і навпаки в силу розбіжності в них виробничих періодів), а й перерозподіляти техніку між окремими підприємствами об'єднання. Все це підвищує ефективність використання виробничих фондів і трудових ресурсів в об'єднаннях.

Динамічний розвиток вертикально інтегрованих структур та демонстрованої багатьма з них протягом досить тривалого пері-

оду часу дієздатність пояснюються, перш за все, більш високою їх ефективністю в порівнянні з неінтегрованих формуваннями. Ефект, що отримується за рахунок збільшення масштабів виробництва, з'єднання розрізаних стадій єдиного технологічного процесу в систему, можливість мати закінчений цикл виробництва, переробки і реалізації різноманітною та конкурентоспроможною продукцією є тим спонукальним мотивом, який сприяє поглибленню інтеграційних процесів. У результаті досягається економія ресурсів у спільній сфері діяльності, забезпечується узгодженість дій і більш ефективна реалізація кінцевого продукту на продовольчому ринку.

А.Г. Андрійчук свого часу відзначив, що при агропромисловій інтеграції досягається скорочення управлінського апарату, він стає мобільнішим, дешевшим та ефективнішим [1].

Як зазначає О.Ю. Нестерчук [6, с. 18], важливою перевагою агропромислової інтеграції є розвиток і зміцнення інтеграційних взаємодій, який дає можливість знизити опортуністичну поведінку їх учасників, диктат цін з боку суміжників, сприяє фінансовому оздоровленню підприємств, що входять до інтегрованої структури, згладжує гостроту недостачі ліквідних засобів.

Однодумцем із О.Ю. Нестерчук виступає Л.В. Ярема [11, с. 141], що відмічає, коли здійснюється не тільки диктат цін з боку суміжників, а й взагалі зменшується залежність переробних підприємств від виробників сільгоспсировини.

О.Ю. Нестерчук пропонує звернути увагу на здатність великих аграрно-промислових формувань підвищити ефективність реального сектору економіки позитивно впливати на розвиток регіонів, інфраструктури, сприяти зростанню зайнятості, тобто розв'язувати комплекс гострих соціально-економічних проблем [6, с. 18]. За її словами інтеграція сприяє скороченню збиткових підприємств шляхом допомоги тим із них, що є незамінними і загальному технологічному ланцюгу.

Інтеграція підприємств АПК дає право її учасникам наповнити існуючі прогалини ринку за рахунок створення внутрішнього ринку капіталу, сумісної інфраструктури; підвищення якості інформації, якою користуються учасники її об'єднання; зниження трансакційних витрат; лобювання спільних інтересів.

Доцільно відмітити, що науковцями недостатньо уваги приділяється вивченню наслідків агропромислової інтеграції.

Однак А.П. Сава [7, с. 21] відмічає, що агропромислова інтеграція має специфічні наслідки. Науковець зазначає, що безпосередні сільськогосподарські виробники поступово перетворюють-

ся на постачальників сировини. Підприємство-інтегратор поста- чає їм необхідні засоби праці, насіння, корми, сировину, забезпе- чує консультаціями. Інтегровані підприємства спочатку припи- няють комерційну діяльність (відриваються від ринку, знижу- ється їх обізнаність про кон'юнктуру ринку). Потім вони втра- чають і провиробничу самостійність. Підприємство-інтегратор підпорядковує собі інтегроване підприємство як виробника, як продавця і покупця засобів виробництва і одержувача кредиту, відносини між підприємствами-інтеграторами і дрібними сільсь- когосподарськими виробниками носять нерівноправний характер. Процес витіснення дрібних підприємств веде до того, що вони перетворюються на працівників із земельним наділом, цілком за- лежних від вертикальних монополістичних об'єднань.

До думки А.П. Сави приєднується Н.В. Гладій [2, с. 57], який вважає за необхідність звернути увагу на зменшення робочих місць у результаті підвищення технологічної оснащеності при агропромисловій інтеграції.

Вище зазначені думки науковців дають підстави нам для уза- гальнення основних переваг та недоліків агропромислової інте- грації (рис. 1).

Дані аспекти дають поправо стверджувати, що вони можуть бути вирішені як результат пошуку взаємовигідних умов на шля- ху розбудови ринкових відносин. Безперечно, що позитивні мо- менти агропромислової інтеграції переважають негативні явища. Свідченням цього є не лише збільшення асортименту, кількості та якості виробленої продукції, але й розширення посівних площ під сільськогосподарськими культурами.

Результатом агропромислової інтеграції є створення агропро- мислових формувань, які репрезентують собою сукупність тех- нологічно, економічно та організаційно взаємопов'язаних сільсь- когосподарських і промислових підприємств, що здійснюють як виробництво так і зберігання, переробку та донесення до спожи- вача продуктів із сільськогосподарської сировини.

Агропромислові об'єднання різняться різноманіттям форм. Аналіз характерних сьогочасній аграрній економіці форм інте- грації [5, с. 9] дозволив встановити їх комплексну взаємообумов- леність та критерії класифікації інтегрованих формувань (рис. 2).

У працях науковців можна зустріти ряд класифікаційних ознак інтегрованих формувань. Так, П.Т. Саблук [8, с. 179—180] пропонує виділити таку класифікаційну ознаку, як за характером інтеграційних зв'язків: горизонтальні (галузеві), вертикальні (міжгалузеві), диверсифіковані. Він зазначає, що галузеві засно-

вані на спеціалізації виробництва та переробки будь-якої провідної сільськогосподарської культури.

Рис. 1. Переваги та наслідки агропромислової інтеграції

Джерело: [авторська розробка]

Прикладом, галузевих агропромислових формувань можуть виступати [10, с. 308]:

1) виноградопереробні, об'єднуючі виробництва з виготовлення соків, напоїв, коктейлів, виноматеріалів, виноградних вин, шампанського, коньяку та ін.;

2) плодоовочеконсервні формування, об'єднуючи збирання плодів та овочів, їх переробку з метою випуску плодоовочевих консервів, сушених, солоних, заморожених овочів і фруктів, виготовлення сиропів, екстрактів, соків;

3) ефірноолійні формування, що поєднують виробництва з вирощування ефіроносів та їх переробки в ефірні олії, запашні речовини;

4) цукробурякові формування, що пов'язують виробництво цукрового буряка з його переробкою на цукор-пісок та цукор-рафінад;

5) агропромислові формування з виробництва та переробки чайного листа, молочних продуктів, м'яса;

6) птахівницькі формування.

Доцільно відмітити, що російські вчені поєднують усі види інтегрованих формувань у 3 групи [9, с. 10]:

— інтегровані структури, що поєднують кошти лише для створення єдиного координуючого органу і виконують свою діяльність на основі короткострокових і довгострокових угод;

— формування, які засновані на частковому об'єднанні власності як фізичних так і юридичних осіб. Його учасники втрачають свою економічну свободу тільки відносно частини капіталу, яка передається ними в колективну власність. інтегровані структури, засновані в результаті повного злиття власності партнерів;

— формування, створені на основі інституційної одиниці при використанні лише її власності. У цьому випадку відбувається розширення сфери виробничої діяльності господарюючого суб'єкту за рахунок приєднання до нього однієї або декількох ланок агропромислового виробництва (у формі внутрішньогосподарських підрозділів) та шляхом його диверсифікації.

Висновки. Дослідження та аналіз переваг і недоліків агропромислової інтеграції висвітлені у працях вітчизняних та іноземних авторів, дали право стверджувати, що широке різноманіття інтегрованих формувань затрудняє визначення того у якому з них участь є найбільш економічно вигідною. Тому питання оцінювання ефективності структури інтеграційних об'єднань спонукає до подальших досліджень.

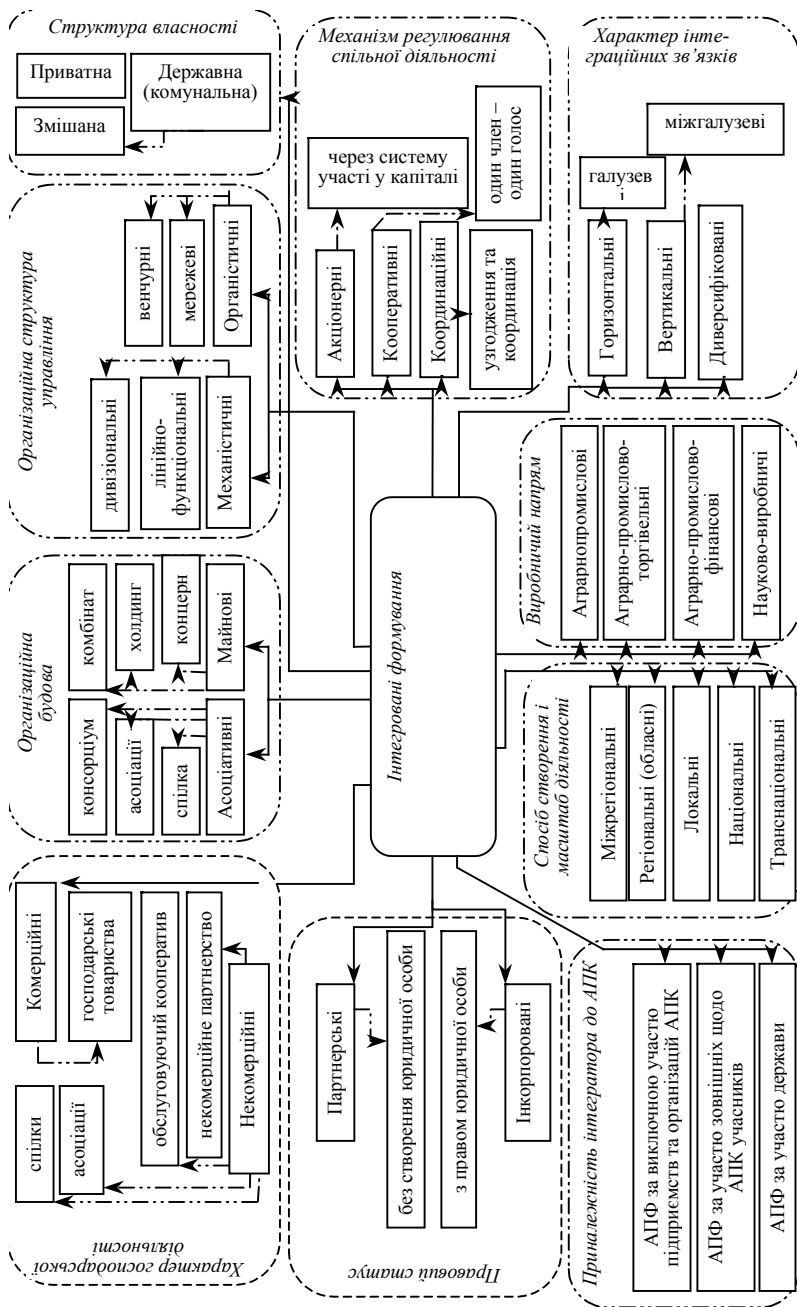

Рис. 2. Класифікація інтегрованих формувань

Джерело: [узагальнено автором на основі: 5].

Література

1. Андрійчук В.Г. Економіка аграрних підприємств: [підручник] / — 2-ге вид., доп. і перероблене. / В.Г. Андрійчук. — К.: КНЕУ, 2002. — 624 с.
2. Гладій Н.В. Особливості поглиблення аграрно-промислової інтеграції / Н.В. Гладій // Економіка АПК. — 2005. — № 12. — С. 55—58.
3. Дем'яненко С.І. Економіка і організація агропромислових формувань / С.І. Дем'яненко, М.Й. Хорунжий, О.Г. Боброва, П.В. Коваль. — К.: КНЕУ, 2006. — 301 с.
4. Єщенко І.С. Сучасна економіка: [навчальний посібник] / І.С. Єщенко, Ю.І. Палкім. — К.: Вища школа, 2005. — 327 с.
5. Нестерчук Ю.А. Развитие и эффективное функционирование аграрно-промышленных формирований: теория, методология, практика: [автореферат] / Ю.А. Нестерчук. — К., 2005. — 23 с.
6. Нестерчук Ю.О. Організаційно-економічні моделі міжрегіональної аграрно-промислової інтеграції / Ю.О. Нестерчук // Економіка АПК. — 2009. — № 5. — С.17—24.
7. Сава А.П. Проблеми створення і розвитку інтегрованих формувань в агропромисловому комплексі // Інноваційна економіка. — 2007. — № 7. — С. 21—25.
8. Формування та функціонування ринку агропромислової продукції: [практичний посібник] / За ред. П.Т. Саблука. — К.: ІАЕ, 2000. — 556 с.
9. Хицков И. Интеграционные связи в агропромышленном производстве / И. Хицков, Н. Митина, Е. Фомина // АПК : экономика, управление. — 2003. — № 9. — С. 9—17
10. Хорунжий М.Й. Організація агропромислового комплексу: [підручник] / М.Й. Хорунжий. — К.: КНЕУ, 2001. — 382 с.
11. Ярема Л.В. Економічні переваги інтегрованих об'єднань з виробництва, переробки і реалізації продукції / Л.В. Ярема // Актуальні проблеми економіки. — 2004. — № 7(37). — С. 137—142.

Стаття надійшла до редакції 25.03.2011 р.

УДК 636.5 (477.53)

О. М. Вольнова, аспірант,
Полтавська державна аграрна академія

СТАН ВИРОБНИЦТВА ТА РЕАЛІЗАЦІЇ ПРОДУКЦІЇ ПТАХІВНИЦТВА В ПОЛТАВСЬКІЙ ОБЛАСТІ

Досліджено сучасний стан виробництва та реалізації продукції птахівництва в Полтавській області.

Ключові слова: птахівництво, виробництво, прибуток, рівень рентабельності, якість.

Исследовано современное состояние производства и реализации продукции птицеводства в Полтавской области.

Ключевые слова: птицеводство, производство, прибыль, уровень рентабельности, качество